

צ'בזטי מוהר"ן
הוספות

מחיי מוהר"ן אות נו

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

ע"י סוכה מותר לעסוק בבנין

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ח"מ שמו שמה)

חיי מוהר"ן סימן נו

דע שעל ידי מצוות ספה פראוי מתר לו לעסק בבנין ואינו מזיק לו לממונו כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות צ"ג), העוסק בבנין מתמסכן. וטעם הדבר כי מה ענין העניות להבונה, אך טעם הדבר כי מי שבונה בנין צריך לבנות בחכמה, כמו שפתיב (משלי כ"ד), "בחכמה יבנה בית" ובודאי הבונה בחכמה לא יתמסכן ואדרבא יתעשר ויתקיים בו בחכמה יבנה בית וכו' וברעת הדריים ימלאו. אבל מי שבונה בלא חכמה מענישין אותו בעניות, ועל ידי זה יתבזה חכמתו בבחינת (קהלת ט), "חכמת המוספן בזויה", מדה כנגד מדה. ועל ידי מצוות ספה הוא במדרגת תורה פנ"ל והתורה היא מקור כל החכמות בשביל זה מתר לו לבנות, כי בודאי יש לו חכמה, וסימן לדבר ויעקב נסע ספתה ויבן על ידי מצוות ספה התר לו לבנות לב ראשי תבות לו בית. לב זו התורה בית מבראשית, למד מלעיני כל ישראל, הינו כלל התורה וכו'.

מאמר ע"י מצות סוכה מותר לעסוק בבנין מחיי מוהר"ן אות נו

פתיחה

רבנו מבאר כאן את מאמר רב פפא כל העוסק בבנין מתמסכן לפי רב או שמואל שהכוונה שנענש להיות מסכן ועני. ומבאר הטעם כי כתיב "בחכמה יבנה בית" ומי שבונה בלא חכמה נענש בעניות. והעצה לזה היא מצות סוכה, כי סוכה היא במדרגת תורה, כי אורות הבינה עלאה מאירים בה דרך הסכך כמבואר בכוונות האריז"ל. וכשבונה הבית בחכמה אזי אדרבה גם מתעשר.

שיחות

ראה חיי מוהר"ן אות נו לקמן בהערות

שיחות הר"ן ס' – שיחתו הקדוש של רבנו זכרוננו לברכה (קטו) בעת שארע מעשה בקהלת קדש ברסלב שנזוקה ילדה אחת בבית שחפרו בו ועשו בו בנינים חדשים. גם כמה נפשות היו בסכנה גדולה. אז שמעתי מפיו הקדוש ענין זה: **בענין בנינים** עינתי והסתכלתי בענין זה. וראיתי שכל העוסקים בבנינים ובחומות אין אחד מהם יוצא נקי, ואפלו עכו"ם. ואף על פי כן העולם עוסקים בזה, כי הוא קיום העולם. כי אי אפשר להיות בלא זה. ועל כן בהכרח שיהיו בני אדם שיהיה להם חשקות לזה: **ויש בענין זה כמה ענינים וחלוקים**, אך סוף כל סוף אינו יוצא נקי. ונראה שזהו פרוש (יבמות ס"ג. סוטה יא.). 'כל העוסק בבנין מתמסכן'. 'מתמסכן' הוא לשון עניות וגם הוא לשון סכנה (קטו). ובמדרש מבאר (שמות רבה א יד) בפרוש על פסוק: "ויבן ערי מסכנות לפרעה", (שמות א יא) 'חד אמר שמסכנות את בעליהן, וחד אמר שמסכנות את בעליהן': **והעקר הוא הנחת היסוד** (שקורין זאקלאשטשינא) וצריך לידע באיזה זמן להניח היסוד, ומאיזה עץ להניח כי יש עצים שאינם ראויים להיות יסוד, אך אי אפשר לידע כל זאת:

וגם מה שאין גדלים פרות במדינות אלו הוא גם מחמת זה הינו שיש כמה פרות שאין יכולים להיות גדלים כאן. והוא גם כן מחמת זה שאין יודעים ענינים הנ"ל: **כי אבן שתיה** (קטו) שממנה הושתת העולם, משם יוצאין גידין לכל הארצות. ושלמה המלך עליו השלום שהיה חכם גדול וידע כל הגידין בפרטיות, היה נוטע עץ כל פרי כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (קהלת רבה ב ז). וגם במדינות הללו אם היו יודעין הלוך הגידים בפרטיות היטב היו יכולים לטע גם כאן את הפרות שאינם גדלים פה כי גם כאן אף על פי שהגיד ההולך למדינה זו הוא מסוגל לפרי מיוחדת עם כל זה כל הגידין מתערבין ומתחברין יחד. ועל כן גם כאן במדינות אלו יכול להיות כשמתרחקים מעט יכולין לטע גם שאר הפרות שאין גדלין פה. גם יש מציאות שאם היו פותחים באר באיזה צד היו יכולין לטע ברחוק מקום משם אותן הפרות הנ"ל. גם צריכין לידע העליות והירידות של האבן שתיה ולידע לפי הזמן את בחינת האבן שתיה באיזה בחינה ומדרגה הוא האבן שתיה באותו הזמן. ולפי אותה הבחינה של האבן שתיה באותו הזמן ידע איך להתנהג בענינים הנ"ל. אך כל זה נעלם ונסתר מן העולם, כי יש דברים שאסור לגלותן:

והענין כי העולם אומרים שבכל פעם נתחכם העולם יותר. ובאמת בודאי הדורות הקודמים בודאי היו חכמים יותר מאד והם גלו עקר החכמה. אך מאחר שהם הכינו הכל, על כן באים הדורות האחרונים על חכמות יותר. כי הדורות האחרונים הם באו אל המוכן כי כבר מוכן החכמה מהדורות הקודמים שגלו עקר החכמה ועל כן הדור האחרון מוסיף מעט ונתחכם יותר. וכמו שמצינו בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות צב: בבא מציעא יז:): שאמרו: 'אי לא דדלאית חספא לא אשכחית מרגניתא תותה'. **ועל כן אף על פי שהקודם לא פעל כלל כי העקר הוא המרגניתא אף על פי כן הראשון עקר,** כי הוא דלה חספא הינו שהוא גלה וחפר יסוד ועקר החכמה שעל ידי זה בא השני בנקל על עסק החכמה בתכלית: **ועל כן יש דברים שאסור לגלות אותם כי אם היה מגלה אותם היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות זרות.** כי יש באותו

הענין כמה דברים וענינים שצריכין לעשות לזה, ואם היה נתגלה אותו החכמה בעולם והיו יודעים אותן הענינים שצריכים לעשות לאותו הענין, היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות זרות. כי הדורות האחרונים מוסיפים בכל פעם חכמה כנוצר לעיל. ולפעמים הדורות האחרונים טועין בחכמתם שמוסיפין על הראשונים על כן אם היו מגלים ענינים הנ"ל והדורות האחרונים היו רוצים בכל פעם להוסיף עליהם חכמתם והיו יכולים לטעות בטעות חכמתם שהיו מוסיפים עד שהיה יכול להתגלגל מענינים הנ"ל הנעלמים מן העולם עבודות זרות חס ושלום. כי היה נדמה להם על פי טעותם שכך צריך להיות חס ושלום: וכמו שמובא בענין ערלה (בויקרא י"ט כג). כי איתא בזהר (ק"ז) שבאותן השלש שנים שורה קלפה על האילן, ובדורות הראשונים טעו בזה עד שהיה להם עבודה זרה בזה בתחלת נטיעת האילן דוקא בעת ששורה הקלפה הנ"ל. כי כפי שהיו יודעין היטב ענין נטיעת האילן מה שנעשה מזה, היה נדמה להם על פי טעותם שבדאי צריכים לעשות אותו העבודה זרה חס ושלום שהיו עובדים כי היה נדמה להם שהוא פשוט כפי מה שטעו בחכמתם. על כן אסור לגלות ענינים כאלו:

לקוטי הלכות

יו"ד מזוזה הלכה א – קביעות מזוזה בבית: על-פי מה שכתב רבנו (בסימן רסו) שצריך לבנות הבית בחכמה בבחינת בחכמה יבנה ביתו, אבל בשבונה בלא חכמה מתמסכן בחינת פגם החכמה, בחינת חכמת המסכן בזויה. ועל-כן על-ידי מצות ספד יכולין לבנות ולא יזק, כי ספד הוא בחינת בינה שעל ידה יכולין לבנות, עין שם: וזה בחינת מזוזה, כי איתא בדברי רבנו (בסימן כג) שהמזוזה הוא בחינת עשירות, כמו שכתוב, והיה שדי" בצריך וכסף תועפות לך, עין שם: ועל-כן קובעין המזוזה כדי להמשיך עשירות אל הבית כדי לתקן פגם החכמה שהוא בחינת חכמת המסכן בזויה. ועל-ידי המזוזה, שהוא בחינת עשירות, נתתקן, ועל-ידי-זה נתתקן הבית שקיימו תלוי בתקון החכמה כנ"ל. וכן איתא במקומות אחרים בדברי רבנו שהחכמה תלויה בעשירות בחינת הוין עשיר קרית עזו (בסימן ס), עין שם. וכן במקום אחר ועל-ידי העשירות שנמשך על-ידי המזוזה נשמר הבית. כי עשירות הוא שלמות הנפש ושמירתה כדאיתא בדברי רבנו (בסימן סט) וזה בחינת יברכה ה' בממון. וישמרה מן המזיקין, הינו שעל-ידי הממון נשמר מן המזיקין, כי הממון הוא שמירת הנפש:

יו"ד מזוזה הלכה א (עפ"י תורה סו) אות ד' – ועל-כן אמרו רבותינו ז"ל, כל העוסק בבנין מתמסכן. ואיתא בדברי רבנו ז"ל שהוא גם לשון סכנה, כי בודאי יש סכנה גדולה כשבונים בית שהוא בחינת כבוד, כי אולי בא הכבוד בשביל הסתלקות הנפש חס ושלום, שמתלקת על-ידי הכבוד כנ"ל, כמבאר במאמר הנ"ל ועל-כן צריכין לזהר מאד לבנות הבית בחכמה לשם ה' כדי להמשיך פנים להכבוד כדי שיהיה כבוד ה' מלא את הבית הנבנה לשם ה' ואז, אדרבה, זוכין לקבל נפשות על-ידי הבית בבחינת (תהלים כח) אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בגיף כשתלי ויתים וכו', כי שם מלפשיין כל הנפשות כנ"ל:

ח"מ גבית מלוח הלכה א אות א – כי השפע יורדת לתוך החדרים של ביתו בבחינת (משלי כד) ויבדעת חדרים ימלאו. וכמו שהבנתו מדברי רבנו, נרו יאיר, במה שאמר על פסוק, ויעקב נסע סבתה ויבן לו בית, (סימן רסו). ועל כן מי שבונה ביתו בלא דעת ופיוסם בבנין ביתו, על כן מתמסכן. הפך העשירות שאב לתוך הבית כשהוא נבנה בתקונו בידעת, כמו שכתוב שם. ועל כן מזוזה שהוא בחינת תקון הבית, בחינת מחוץ של הבית, על כן המזוזה היא בחינת עשירות, כמו שכתב רבנו במאמר "צוית צדק עד תיך" (סימן כג). וכמו שכתוב בהלכות מזוזה. נמצא, ששרש העשירות הוא בבית ושם שרש הנפשות ששרשם בעשירות.

ח"מ נוקי שכנים הלכה א אות ו' – וז"ש רבינו נ"י (סי' רס"ו) שצריך לבנות הבית בחכמה בבחי' בחכמה יבנה בית ואזי נשפעין לשם כל ההשפעות. וכשפוגמין בזה ואין בונין הבית בחכמה אזי מתמסכן ע"ש. היינו שצריך לבנות הבית בבונה זו כדי להמשיך לתוכו חכמה דהיינו שע"י מחיצות הבית יכין הראות להסתכל על התכלית ומשם נמשכין כל החכמות כידוע ומשם נשפעין כל ההשפעות. כי כל ההשפעות באין ע"י חכמה שהוא שורש הכל כ"ש החכמה תחיה. וכ"ש (תהילים ק"ד:כ"ד) כולם בחכמה עשית. וע"כ הבית מסוגל לעשירות כשבנה כראוי בחכמה כנ"ל וכן איתא לעיל שבית הוא מקום העשירות כנ"ל. וזה בחי' המזוזה שקובעין בבית שהוא בחי' המשכת החכמה אל הבית כי המזוזה היא בחי' תורה כי צריכה שירטוט וכל תיקוני כתיבת ס"ת וגם הב' פרשיות הם כלליות התורה שהם קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות. והתורה מחכמה עילאה נפתח ועי"ז ממשיכין בחי' חכמה אל הבית כדי שיהיה בבחי' בחכמה יבנה בית כנ"ל. וע"כ המזוזה מסוגל לעשירות כדאיתא בדברי רבנו נ"י (סי' כג) כי חיות העשירות ע"י חכמה כנ"ל וכמוכא עוד בכמה מקומות בדברי רבינו ע"ש שחיות עשירות שהוא בחי' מלכות ע"י חכמה ע"ש. וע"כ המזוזה אצל הפתח כי דרך שם יוצאין אל החוץ ששם אחיות החיצונים כי בחוץ מתפזר הראות כנ"ל וע"כ הם סמוכין אצל הפתח כמוכא וע"כ צריך לקבוע שם המזוזה שהיא בחי' חכמה שע"י נתגרשין כי חכמה היא שמירה מן החיצונים כמוכא:

ח"מ חובל בחברו הלכה ג' אות טו – וזה שכתב רבנו זכרוננו לברכה (סימן רסו) שספד מסגל לבנין הבית, כמו שכתוב, ויעקב נסע סבתה ויבן לו בית, כי ספד הוא בחינת עניי כבוד, בחינת כבוד דקדשה שהיו עקר תקון הבית. ועל כן הוא ספד גדולה לבנות בית, כי עקר הבנין הוא בשביל להמשיך הכבוד, כי ביתו הוא כבודו כנ"ל וכשהכבוד נמשך להאדם אז הוא בסכנה גדולה כי הוא נשקל במאזניים אז בבחינת מאזני צדק כנ"ל. כי לפעמים יכול הכבוד לאסוף איהו נפש חס ושלום, כשאין זוכין לזהר לקבלו כראוי ועל כן כל הבונה מתמסכן ואמר רבותינו זכרונם לברכה שמתסכנות את בעליהן, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק, ויבן ערי מסכנות לפרעה. ועל כן ספד היא סגולה לבנין הבית, כי ספד הוא בחינת תקון הכבוד דקדשה, בחינת עניי כבוד שעל ידי זה נצולין מסכנות נפש, כי אדרבה, בשזוכין לתקן הכבוד להמשיכו לתוך הבית בקדשה כראוי יכול לזכות שבווא אליו נפשות חדשות על ידי הכבוד כנ"ל:

קושיות

- א. ידע שעל ידי מצוות ספד כראוי מתר לו לעסק בבנין – צ"ע הרי סוכה היא רק בסוכות ובכל זמן אחר לא מאיר בה שום חכמה. וא"א לבנות בית שלם בשבוע של סוכות, וגם לא רק להתחיל בסוכות כי הוא יו"ט וחול המועד. נ"ל שהכוונה לדביקות בו ית' שהיא הרשימו שנשאר לו ממצוות סוכה בסוכות. ואולי קצת מזה גם כשמכין מקום לסוכה בשאר ימות השנה וצ"ע.
- ב. ע"י מצוות ספד כראוי מתר לו לעסק בבנין ואינו מזיק לו לממונו – צ"ע מדוע כשבונה בית בלא חכמה מזיק דווקא לממונו ולא לשאר עניינים? ראה לעיל לק"ה שבדעת חדרים מלאו, חדרי הבית דייקא, וכן המזוזה בפתחי החדרים מסוגלת לעשירות דייקא.
- ג. אבל מי שבונה בלא חכמה מענישין אותו בעניותו, – צ"ע איזה עבירה הוא עבר שמענישים אותו ועוד מדוע צריך להעניש אותו הרי זה ממילא, כיון שלא מתקיים בביתו "בדעת חדרים מילאו" ממילא החדרים

לא כלי לשפע. אולי כיון שבנה בית בלא דביקות הכוונה בלא דעת דהיינו בניתוק ממנו ית' על כן נענש בבחי' וסרתם ועברתם שאמר הבעש"ט שמיד כשסרים מהדביקות הוא כבר בחי' של עבודה זרה, וכ"ש כשבונה בית שלם בלא דעת וחיבור אליו ית'.

ד. ועל ידי מצוות ספָה הוא במדרגת תורה כנ"ל – צ"ע א"כ מדוע דווקא ע"י סוכה לא ע"י לימוד תורה? ראה בהקדמה לתורה רסו שם ביארתי כי החכמה של סוכה היא לא שכל פנימי אלא מקיף מבינה עלאה שפועל על הלב ולא במח. נמצא שבניין הבית צריך להיות בדביקות בו ית' והשתוקקות וכסופים אליו ית' דהיינו הרשימו שנשאר לנו ממצוות סוכה בסוכות.

ה. דע שעל ידי מצוות ספָה פראוי מתר לו לעסק בבנין – צ"ע מדוע רק מותר דמשמע שבאמת מיותר הרי מצוה שיהיה לו קורת גג לגור בה. אולי לשון לעסוק בבנין הכוונה יותר מבית אחד לעצמו. ואע"פ שגם בית אחד צריך לבנות בחכמה כדי לא להתמסכן, אבל ע"י מצוות סוכה מותר אפילו הרבה בתיים.

ו. והתורה היא מקור כל החכמות בשביל זה מתר לו לבנות – צ"ע מאי קמ"ל איזה חכמות צריך עוד חוץ מחכמה התורה? צ"ע אולי בדוחק גדול הכונה לשיחה ס"י¹ שעיקר החכמה היא כיצד לעשות את יסוד הבית ומאיזה עצים אבל ע"ש שמדבר מהסכנה שבבנין ולא רק מהעניות.

ז. בשביל זה מתר לו לבנות, כי בודאי יש לו חכמה – צ"ע משמע שהחכמה לבנות בית היא לא חכמת התורה אלא חכמה שיוצאת ממנה. צ"ע אולי הכוונה לחכמה עלאה שזוכים ע"י חכמה תתאה, כמבואר בתורה ל', שהיא הדביקות בו ית' והכסופים אליו תמיד. וכשבונה בית עם כסופים ודביקות כזו אזי מתקיים וברעת חדרים מלאו.

עד כאן ההקדמה

*

דע שעל ידי מצוות ספָה פראוי מתר לו לעסק בבנין, ואינו מזיק לו לממונו,
פי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות סג.)¹, העוסק בבנין מתמספן. נעשה מסכן ועני.
וטעם הדבר לכאורה תמוה **פי מה ענין העניות להבונה,**
אף טעם הדבר פי מי שבונה בנין צריך לבנות בחכמה, כמו שכתוב (משלי כ"ד) V, "בחכמה
יבנה בית" ולקמן יבאר שהיא חכמה שזוכים ע"י סוכה. ונראה כוונתו לחכמה שהיא רושם מהמקיף שזוכים ע"י ישיבה בסוכה.
ובודאי הבונה בחכמה לא יתמספן ואדרבא יתעשר ויתקיים בו בחכמה יבנה בית וכו'
וברעת חדרים ימלאו. כי כשבונה בחכמה אזי חדרי הבית הם כלים לשפע כמבואר לעיל בלק"ה וראה שיש"ק¹

² שיהות הרן אות ס' – בענין בנינים, עינתי והסתכלתי בענין זה, וראיתי שכל העוסקים בבנינים ובחומות אין אחד מהם יוצא נקי, ואפלו עבוס. ואף על-פי-כן העולם עוסקים בזה, פי הוא קיום העולם. פי אי אפשר להיות בלא זה. ועל-כן בהכרח שיהיו בני אדם שיהיה להם חשקות לזה. ויש בענין זה כמה ענינים וחלוקים, אף סוף כל סוף אינו יוצא נקי. ונראה שזהו פרוש (יבמות ס"ג. סוטה יא.): 'כל העוסק בבנין מתמספן'. מתמספן הוא לשון עניות וגם הוא לשון סכנה. ובמדרש מבאר (שמות רבה א"ד) בפרוש על פסוק: 'ויבן ערי מסבנות לפרעה' (שמות א"א), 'חד אמר שממסבנות את בעליהן, וחד אמר שמסבנות את בעליהן'. והעקר הוא הנחת היסוד (שקורין זאקלא שטשינא) וצריך לידע באיזה זמן להניח היסוד, ומאיזה עץ להניח, פי יש עצים שאינם ראויים להיות יסוד, אף אי אפשר לידע כל זאת.

¹ יבמות דף סג. – אמר רב פפא: זרע ולא תזבין. אף על גב דכי הדדי נינהו, הני מברכן. זבין ולא תיזול. הני מילי ביסתרקין, אכל גלימא – לא מיתרמיא ליה. טום ולא תשפיץ. שפיץ ולא תיבני. שכל העוסק בבנין – מתמספן. קפוץ זבין ארעא, מתון נסיב איתתא. נחית דרגא נסיב איתתא. סק דרגא בחר שושבינא.

מהרש"א – שכל העוסק בבנין מתמסכן כו'. נקט האי לישנא ע"פ מ"ש פ"ק דסוטה ערי מסכנות דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן ואמר מר דהיינו הבא וק"ל:

סוטה דף יא. – ויבן ערי מסכנות לפרעה רב ושמואל חד אמר שמסכנות את בעליהן וחד אמר שמסכנות את בעליהן דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן.

רש"י – שממסכנות – מדלדלות כדכתיב וינצלו את מצרים ובשביל עבודה זו אירע להן ולהאי לישנא לא גרסינן דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן ומאן דגרסי לה מתרגמינן להך דרב ושמואל נמי אבל בנינים של כל אדם. מסכנות פעמים שנופל מהבנין ומת. ממסכנות שמביא את האדם לידע עניות, דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן:

¹ שיש"ק ח"א אות פח – בית הוא מקום העשירות, פי שם מונחים כל החפצים והעשירות של האדם פי השפע יורדת לתוך החדרים של ביתו בבחינת 'וברעת חדרים ימלאו' (משלי כד, ד), וכמו שהבנתי מדברי רבנו נ"י במה שאמר על פסוק 'ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית' – בסימן רסו. (הלכות גבית מלוה א).

אבל מי שבויה בלא חכמה מענישין אותו בעניות, עניות הפרנסה ועניות הדעת. נראה הטעם שניתק עצמו מהדביקות בו ית' בבניין הבית, ופנה לכוונת צרכי עצמו, שהוא פגם האמונה בחי' עבודה זרה כמבואר בתורה סב תנינא/י בשם הבעש"ט עה"פ וסרתם ועבדתם.

ועל ידי זה יתבזה חכמתו בבחינת (קהלת ט) וי, "חכמת המספן בזויה", מדה פנגד מדה. שכיון שהוא בזיה את החכמה כשבנה בית בלי חכמה, על כן נעשה עני שהעולם מבזים את חכמתו, כי אינו חשוב בעיניהם.

ועל ידי מצוות ספה הוא במדרגת תורה פנ"ל וי ראה תורה רטו/י – כי ספה בחינות אמא דמספכא על בנין (תיקונים דף ג), בחינות: אם לפינה תקרא (משלי ב:ג). וראה חיי מוהר"ן נו – וכשבני אדם יושבים בספות פראוי, על-ידי זה הם במדרגתן, ובבחינת תורה. כי התורה היא בחינת (משלי א): "אל תטש תורת אמך", "אם לפינה תקרא".

והתורה היא מקור כל החכמות וי בשביל זה מתר לו לבנות, כי בודאי יש לו חכמה, וי

^ה תורה סב תנינא – כי אפלו בשאין עובדין עבודה זרה, יש פגם עבודה זרה, כי קלקול האמונה היא גספן בחינת עבודה זרה, וכמו שמוכא (בשם הבעל-שם-טוב) על פסוק (דברים י"א:טז): וסרתם ועבדתם אלקים אחרים, שתכף בשפטים מהשם יתברך הוא בחינת עבודה זרה, ועל-ידי הנסיעות של ישראל נתפפר. וכל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרוץ-אף בעולם (ספרי פ' ראה והובא בפירש"י שם).

^א קהלת פרק ט (יד) עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדלים: (טו) ומצא בה איש מספן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המספן ההוא: (טז) ואמרתיו אני טובה חכמה מגבורה וחכמת המספן בזויה ודבריו אינם נשמעים: (יז) דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת מושל בכסילים:

מצודות דוד – וחכמת המסכן בזויה. כאשר הנה החכמה לבדה עשתה את זאת, כי חכמת המסכן היא בזויה ודבריו אינם מקובלים ולא קנה החשיבות בעבור החכמה, ואם כן לא היה בו חשיבות שתועיל אל החכמה למלט את העיר:

^א צ"ע מאי כנ"ל הרי לא אמר זאת קודם. ואולי כוונתו לתורה רטו. אלא שא"כ נמצא ששיחה זו בחיי מוהר"ן נו היא המשך של תורה רטו. ועיין חיי מוהר"ן אות נו שגם הוא שייך לתורה רטו. ראה לעיל בשיחות.

חיי מוהר"ן אות (נו) ראה זה מצאתי מכתב יד רבנו זכרוננו לברכה בעצמו מענין התורה ויכן לו בית בסימן רטו"ו דע פשהעולם פוגמין במצות ספה בשאין מקמין אותה פראוי גורמין מיתה או חולאת לבהמות ולשאר בעלי חיים הכל לפי הפגם. כי זה ההפרש שבין בני האדם ובין בעלי חיים כי שפעם של בני אדם יונקים ממקום בינה, במאמר חכמינו זכרונם לברכה (ברכות י): שעשה לה דדים במקום בינה, מה שאין פן בעלי-חיים, ששפעם יונקים ממקום הערוה. ובחינת ספה היא בחינת אמא בינה דמסככא על בנהא ואנו יונקים ממנה, ובזאת המצוה אנו מבדלים משפע של בעלי חיים. וכשפוגמין במצות ספה אזי יורדין על-ידי זה ממדרגת בני אדם, ואין להם שפע ממקום בינה, ויורדין למדרגות שאר בעלי חיים. ונרחין שאר בעלי חיים מהשפע שלהם, כיון שבני אדם לוקחין השפע שלהם, ואזי הבעלי החיים מתים או נופלים בחללים הכל לפי לקיחת השפע שלהם אם רב אם מעט, וזהו (בראשית ל"ג) ולמקנהו עשה סכות. הינו כי סכות הוא חיים וקיים לבעלי חיים שישארו על מדרגתם פנ"ל. וכשבני אדם יושבים בספות פראוי, על-ידי זה הם במדרגתן, ובבחינת תורה. כי התורה היא בחינת (משלי א): "אל תטש תורת אמך", "אם לפינה תקרא". (שם ב) בשביל זה סמוך לסכות אנו עושים שמחת תורה. וזה סוון ראשי-תבות ויעקב נסע סכותה ויכן כי בסימן נתנה תורה ואנו במדרגת התורה על-ידי מצות ספה פנ"ל לעיל:

^ה תורה רטו – דע שמיתות בהמות וחיות בלא זמן, הוא על ידי שאין נהרין במצות ספה פראוי, כי ספה בחינות אמא דמספכא על בנין (תיקונים דף ג), בחינות: "אם לפינה תקרא" (משלי ב). וזהו בחינות ההבדל שבין גדר אדם לגדר בהמה, כמו שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות י): "כרכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו", שעשה לה דדים במקום בינה, אבל הבהמה יונקת מדי בהמה למטה, וזהו ההפרש שבין גדר אדם לבהמה, שהאדם יונק מדי אדם שהוא במקום בינה, בחינות תקרא "אם לפינה תקרא" בחינות ספה. אבל הבהמה יונקת מדי בהמה שהם למטה, ועל פן בשפוגם במצות ספה, אזי נופל מבחינות דדי אדם שהם במקום בינה, בחינות ספה, ואזי נופל לבחינת דדי בהמה, ויונק משם, נמצא שיונק משפע של הבהמה, ועל פן יונק את חיותם, ועל ידי זה הם מתים, על ידי שנטל מהם את השפע, ולפי הפגם שפגם בספה פן הוא נפילתו, וכן נוטל את השפע של הבהמות, וכמו כן גורם מיתות הבהמות והחיות, וזהו בחינת ולמקנהו עשה סכות (בראשית ל"ג): כי הספה הוא בשביל מקנהו פנ"ל: גם העוסקין בבנין מזיק להם, כמו שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה יא): "כל העוסק בבנין מתמספן", כי צריך לבנות הבית בחכמה ושכל, ואזי אין מזיק לו הבנין ואזי ראוי לו לבנות בית, כמו שכתוב (משלי כ"ד): "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן וברעת חדרים ימלאו", (א) (כי יש לו מקום להכניס השפע). אבל בשבונה בלא שכל, אזי מזיק לו, ועל פן מתמספן, כי זה ענשו על שפגם בחכמה. כי היה ראוי לו לבנות הבית בחכמה פנ"ל. ועל פן ענשו שמתמספן, שהו בחינות פגם החכמה, בחינות "חכמת המספן בזויה" (קהלת ט). ועל פן על ידי הספה שהיא בחינת שכל, בחינת אם לפינה פנ"ל על ידי זה יכול לבנות בית בבחינת "בחכמה יבנה בית" וכו' פנ"ל: וזה בחינת (בראשית שם): "ויעקב נסע סכותה ויכן לו בית" פנ"ל: וזה בחינת שבעות, כי שבעות וסכות הם אחד, כי התורה יוצאת מבינה שהיא בחינת ספה כמו שכתוב (משלי א): "ואל תטש תורת אמך", בחינת: "אם לפינה" שהוא בחינת ספה פנ"ל: ועל פן תכף אחר סכות הוא שמחת תורה, כי מבחינת ספה משם יוצאת התורה. נמצא על ידי שנטכסנו בספה, נעשים בעצמם בבחינת התורה, כי משם יוצאת התורה פנ"ל, ואז מתחלת התורה שהוא בראשית, בחינות בית, הינו בית דבראשית, בחינות: "ויעקב נסע סכותה ויכן לו בית" פנ"ל: וזהו בחינת סוון (ב), שאז הוא זמן מתן תורה ראשי תבות ויעקב נסע סכותה ויכן לו בית וכו' פנ"ל (ג).

^ט תורה ל' אות ו ולפעמים שנופל, חס ושלום, בחינות המלכות דקדשה, בחינות חכמה תתאה, לגלות של ארבע מלכויות, כי המלכות היא בחינות דל"ת, בגין דלית לה מגרמה כלום, כי אם על ידי ענפי השכל העליון המתפשטין לשם. וגם היא כלולה מארבעה עולמות, כי בכל עולם ועולם יש בחינות המלכות, בחינות חכמה תתאה, שהיא בחינות החכמה המנהגת את העולם פנ"ל. וכל החכמות של העוה"ם, כלם הם תחת החכמה תתאה הנ"ל, ומשם יונק חכמתם. וכשיזונקים, חס ושלום, יותר מהראוי להם, אזי מתגברים, חס ושלום, ונעשה ממשלת הארבע מלכויות, שהם ארבע גליות – ומי יכול לסבל את קול הצעקה והזעקה הגדולה, בשנופל בחינות המלכות, בחינות החכמה תתאה, ביניהם, חס ושלום, בבחינות (קהלת ט"ז): זעקת מושל בכסילים, דהינו הזעקה בשנופל הממשלה, בחינות המלכות, בחינות

וְסִימָן לְדָבָר (בראשית לג) וְיַעֲקֹב נָסַע סִפְתָּהּ וַיִּבֶן לו בית, פשוטו של מקרא שיעקב עשה סוכות לבהמותיו ועל שם הסוכות האלה קרא למקום סוכות, ורבנו מצא כאן רמז/י¹ להנ"ל **שֶׁעַל יְדֵי מַצּוֹת סִפְתָּהּ הָתַר לֹא לְבָנוֹת** כנ"ל שסוכה היא במדרגת התורה ועל ידה יכול לקיים בחכמה יבנה בית. וזהו "לו בית" ר"ת **לֵב** דהיינו **רְאִישֵׁי תְבוֹת לֹא בֵּית**. רמז לתורה כי **לֵב** זו התורה **בֵּית מִפְּרָאשִׁית, לְמַד מְלֵעֵינִי כָּל יִשְׂרָאֵל**², **הֵינּוּ כָּלֵל הַתּוֹרָה וְכוּ'**³ : רמז שבנה לו בית בחכמה לקיים כנ"ל בחכמה יבנה בית. נראה עיקר הענין שאע"פ שכתוב "לו בית" דהיינו לעצמו, בתיבות האלה בעצמן "לו בית" רמז מה באמת היה בכוננת ופנימיות לבו, שהיה בו פנימיות התורה מתחילתה ועד סופה, דהיינו הדביקות בו ית' בכסופים תמיד. וכמבואר גם בתורה א' שיעקב בחי' חכמה, דהיינו מקיף גדול מאד של השכל שבכל דבר, שעל ידו תמיד מכוון בכל דבר למצא איך להתדבק בו ית' על ידי אותו הדבר.

עד כאן ביאור חברותא לתורה ע"י מצות סוכה מותר לעסוק בבנין

עיין מעשה מחיגר משמע שמקום שאינו מיושב הוא מקום השדים וכשבא לבנותו בא לקחת מהם ומתנקמים בו.

חכמה תתא, בין הכסילים. שהכסיל רוצה להתחכם, שרוצים לינק ולהמשיך לתוך החכמות שלהם, שהם כסילות באמת, את בחינות החכמה האמתיות, בחינות חכמה תתא הנ"ל.

ראה סדר הדורות חלק ימות עולם האלף הרביעי שכתב בשם הכוזרי כתב יד ריש מ"ב כי חכמת הפילוסופים הועתקו שרשיהם וכלליהם מיהודים אל הכשדים ואח"כ לפרס ומדי ואח"כ ליון ואח"כ לרומי, ובאורך הזמן לא הזכרו שנעתקו מהעברים זולתי מן היוונים ורומיים.

החיד"א בספרו מדבר קדמות מערכת חית אות חי כתב שראשיתו באברהם אבינו ולימד את המצרים בזמן הקצר שהיה שם, וגם יעקב ויוסף למדו את החרטומים והיתה בישראל עד בית השני ששמעון הצדיק לימד את אריסטו היוני ומאז נשתכחה מישראל. ובסדר הדורות (ג"א תמב) כתב בשם השבילי אמונה שאלכסנדר מוקדון היה תלמיד של אריסטו, והשליט את רבו בירושלים על ספרי שלמה המלך ומשם העתיק אריסטו את חכמתו וקראה על שמו. ובשם הרמב"ם כתב – שהחכמות היו בראשונה בישראל אך בשלוט האומות עלינו באו לידם ואנחנו בלמדנו דבר מהם נראה היות ראשיתו מאתם ותהי להפך.

¹ צ"ע משמע שהחכמה לבנות בית היא לא חכמת התורה אלא חכמה שיוצאת ממנה.

² בראשית פרק לג – (יז) ויעקב נסע ספתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה ספת על-כן קרא שם המקום סבות: (ס)

פרש"י – ויבן לו בית. שהיה שם י"ח חדר, קיץ וחרף וקיץ (מגילה י"ז). סבות – קיץ; בית – חרף, סבות – קיץ;

רמב"ן – ויבן לו בית יתכן כי היה המקום מקום אין שם עיר, והצרך לבנות לו בית ולעשות סבות, או ויבן לו בית, שבנה לו בית גדול ובו מגדל עז להשגב מפני עשו:

רד"ק – ויבן לו בית. מלמד שימות הגשמים היו. ובבראשית רבה (בראשית רבה עח:טז) כמה יעקב אבינו עשה בסבות? רבי אבא בר כהנא אמר שמונה עשר חדר, סבת וקית וסבת.

אור החיים – נסע ספתה. פרוש, וטעם קריאת שמה ספתה, בשביל שלמקנהו עשה סבות, על כן וגו', ולא אמר "לסבות" שאז תבין שקודם בא יעקב היתה נקראת סבות ולא כן הוא. ואם תאמר: וכי בשביל שעשה שם יעקב סבה יקרא למקום כן? אולי כי עשה דבר חדש בחמלתו על המקנה מה שלא עשה כן אדם קודם, שיכין סבה לבהמות, ולשנוי חדש קרא המקום עליו.

באר מים חיים – ויעקב נסע סכותה וגו'. הגם שעדיין לא נקרא סכותה עד אשר עשה הוא שם למקנהו סכותה כמאמר הכתוב אחר כך על כן קרא וגו', קראו סכותה על שם העתיד. ועוד אפשר רמז בזה כדרך האמור באברהם הלך ונסוע הנגבה. ופירש רש"י כל נסיעותיו היה לצד ירושלים. כן גם הוא נסע לו לצד ירושלים ובית המקדש הנקרא סכות דוד הנופלת (עמוס ט', י"א). ויבן לו בית. לכאורה לא בית אחד היה צריך לבנות לד' נשיו ואחד עשר ילדיו. ואמנם שרמז על מאמרם ז"ל (פסחים פ"ח.) לא כאברהם שקראו הר וכו' אלא כיעקב שקרא בית. והוא אומר ויבן לו בית שתיקן את השכינה בבחינת בית הראוי לדירה מעולה ועל שמו נקראת בית יעקב ועיין בזה"ק (קע"ב) פרשה זו.

³ הוא רק רמז כי הסוכות היו לבהמותיו כמבואר באור החיים ואפילו לרש"י שבקיץ עשה סוכות למשפחתו אבל לא היו סוכות של מצווה. אדרבה חג סוכות הוא בחורף שאז עשה לו בית כמבואר בפרש"י.

⁴ תורה י' אות ז' גם שם אמר – וכלליות התורה נקראת לב, שמתחלת ב"בית" ומסימת ב"למד". אבל לעניין אחר.

וקרוב לזה בתורה לו אות ב' – גם אותיות בלעם מרמזין שהוא בקלפה כנגד התורה, כי ב' היא התחלת התורה, ול' היא סוף התורה, וע' כנגד שבועים פנים, ומ' כנגד ארבעים יום שנתנה תורה.

⁵ צ"ע מה הכוונה כאן וכו'?